

Szerkesztői iroda:
Nagyenyeden
A KIADÓHIVATALBAN
hová
lap szellemi részét illető
közlemények küldendők

Kiadóhivatal:
Wokál János könyvkereskedése
hová
az előfizetések és hirdetések
bérmentesen küldendők.

Kéziratok nem adának vissza.

KÖZÉRDEK.

Vegyes tartalmu heti lap.

Megjelenik minden vasárnapon.

Előfizetési feltételek:
helyben házhoz hordva vagy
vidékre postán küldve
egész évre 4 frt,
félre . . . 2 frt,
negyedévre 1 frt.

Hirdetmények díja:
3 hasábos petit sorért, vagy
ennek helyéért 5 kr.
Bélyegdíjért külön 30 kr.

Nyiltér sora 15 kr.

A fegyveripar korlátozása.

(Folytatás és vége.)

(B.) Az 1880-ik évi népszámlálás szerint azoknak száma, kik általában iparral foglalkoznak, 788,970-re megy. Ezek között „önálló vállalkozó” 380,786, — segéd: 222,315 van; a többi üzletvezető, tanoncz, munkás, családtag czime alatt szerepel. — Hát bizony azt el kell ismerünk, hogy 380 ezer önálló iparos Magyarország 15.642,102 lakósa között nem teszen épen oly nagy számot, mint más iparos államokban, — de tekintettel a hozzátartozókra, mégis egy oly tekintélyes osztályt képez, melynek érdekeit az állam kiváló figyelembe kell hogy vegye, — nemcsak azért, mert ez osztály nagyobb része — el lehet mondani — a magyarság soraiból kerül ki, hanem általában azon közgazdasági fontos hivatásánál fogva, melyet a jövőben bizonyára mindinkább át fog érteni és öntudata emelkedésével szorgalmát, tehetségeit fokozni, — értelmi képzettségeit fejleszteni fogja. Az állam e törekvésnek buzdításában és segélyében valóban figyelemre méltó áldozatokat hoz. Alsóbb és felsőbb fokú ipariskolák, szakintézetek, kiállítások, jutalmak kitűzése mind e czélra vallanak s az ipartörvény intézkedései szintén iparos osztályunk érdekében, a magyar ipar fejlesztése czéljából lettek, — még mindig nem eléggé fejlett viszonyainkra való tekintettel — megalkotva.

És épen azt látva, hogy egyfelől az állam, másfelől a társadalom is rajta vannak, hogy különösen a pár év óta tartó nyomasztó viszonyok között az iparos osztály életképességét fenntartsák, a küzdelemre megerősítsék, — a külföld befolyásától lehetőleg függetlenné tegyék s oda képesítsék, hogy a belföld mindinkább fokozódó szükségletét — a fejlődő izlés szemellett tartásával — kielégíteni képesek legyenek, mondjuk: ezt látva és tudva, — különösen tünhetik fel, hogy épen egyes állami fegyverintézetekben oly iparnemeket kezdtek üzni, a melyek a helybeli és közel vidéki iparosokkal versenyre kelve, azokat életmódjukban lényegesen megrövidítették az előállított árucikkek feltűnő olcsósága által, mit a mult cikkünkben jelzett módokatnál fogva könnyen el is érhetek. A fegyverintézetekben üzött ily eljárás végre tömérdek panaszra adott alkalmat s e panaszok eredménye az volt, hogy 1883-ban Buda-

pesten január hó 8-án, 12-én és 29-én, valamint márczius hó 12-én Matlekovits Sándor államtitkár elnöke alatt, dr. László Zsigmond miniszteri tanácsos, Vargha János börtönigazgató s még több földművelés, ipar és kereskedelem és igazságügyi előkelő miniszteri tisztviselő, számos nagy iparos és iparfelügyelő részvételével a háziipar és iparoktatási országos bizottság gyűlést tartott s azon a tárgy alapos megismerése és megvitatása után azon egy értelmű megállapodásra jött, hogy ezen intézetek munkaereje legfőképp a félkészítmények tömegtermelésére, esetleg oly cikkek készítésére szorítkozzék, a melyek hazánkban eddig egyáltalán nem készítettnek, vagy a hazai szükségletet ki nem elégítik, vagy a külföld számára termelnek; továbbá, hogy az igazságügyi kormányzat felszerelési szükségleteinek fedezésén felül azon intézetek a műves iparágak gyakorlásától zárkozzanak el.

Az értekezlet nézete szerint továbbá e háziipar köréből azon foglalkozási ágak művelendők, a melyek a helyi vagy legközelebbi vidék hasonló irányu munkásságának versenyt nem képeznek.

A letartóztatottak közül azok, a kik szabadáguk elvesztése előtt valamely iparágban jártasak voltak, az értekezlet véleménye szerint, lehetőleg az illető iparágban foglalkoztatandók. A hosszú időre terjedő rabságnál lehetőleg arra fordítandó figyelem, hogy az illető lehetőleg egy teljes foglalkozási ágat sajátíthasson el; s a rövidebb tartalmu büntetés eseteiben az elítéltek legfőképp a házi iparban vagy tömegtermelés terén, mint részletmunkások, képzendők ki.

Oly elítéltek, a kik szabadonlétükhöz idejében mezei munkával foglalkoztak, az értekezlet véleménye szerint lehetőleg a házi iparbeli foglalkozások elsajátítására kötelezendők.

Különös sulyt fektet az értekezlet arra, hogy ezen intézetek iparkészítményeik elárulásánál, a helyi vagy legközelebbi iparral ne versenyezzenek.

Ezen irányadó szempontok által vezéreltetve, az értekezlet egyenként tárgyalta azon iparágakat, a melyek a szóban levő intézetekben jelenleg meghonosítva vannak, s ezekre nézve véleményét következőben terjeszti elő.

1. A szabóipar illetőleg az érlekezlet azon nézetének ad kifejezést, hogy ezen iparág munkaköre kizárólag a fegyverek saját és a bírósági

hivatalok szükségletére szoríttassék, s azokból a munkás létszám a körülményekhez képest már is apasztassék.

2. A cipészetre nézve az értekezlet ugyanazon nézetben van, mint a szabóiparra nézve fentebb kifejtve van.

3. Az asztaloságra nézve megjegyeztetik, hogy a műasztaloság általán kizárassék, s ezen iparág inkább bizonyos cikkeknek tömegtermelésére irányoztassék; különösen a félgyártmányok és részletmunkák tovább is fejleszthetők.

4. Halina- és szűrposztó-készítés a szabad iparral versenyzőnek nem találhatván, az eddigi mérvben tovább is folytathatónak találattott.

5. Az esztergályosságnak jelenleg ütött terjedelme ellen csak annyiban nem tétetik kifogás, a meunyiban a készítmények külföldre szánvák.

6. Az aranyozásnál sajnosan vette tudomásul az értekezlet azon körülményt, hogy ezen iparágban a váci fegyverházban régebbi idő óta gyakorolt nagyobb terjedelme a főváros aranyozási iparát kiválóan sújtotta. Miután azonban a váci fegyverház ez idő szerint csupán aranyléceket készítésére szorítkozik, s kész keretek előállításnak, annál fogva ez iparágban ily módon s terjedelemben való üzése ellen kifogás nem emeltetik.

7. A kádár és bográr-ipar oly foglalkozásnak találattott, mely azon tekintetnek, hogy a fegyverek a mezei gazdasággal rokon és ott értékesíthető műveletek elsajátítására szoríttassanak, leginkább megfelelni képes. Ennél fogva ezen iparág — kész hordók előállításának lehető megszorításával — dézsák, csebrek stb. készítésére, továbbá hordók, kocsi részletmunkáira, esetleg kisebb javítások eszközésére szorítkozzék.

8. A lakatos és bádógos-iparra nézve az asztalosággal hasonló tekintetek forognak fenn, miért is ezen iparágban szintén félgyártmányok s oly tárgyak előállítására kell törekednie, a melyek eddig még külföldről hozatnak. A kovácsiparra nézve a 7. pont alatti elv irányadó.*)

Az országos bizottság egyértelmű megállapodásainak lett is némi hatása. Új iparágak lettek felvéve a folyton növekvő rablétszám foglalkozására s különösen a nagyenyedi orsz. fegyverintézetben a hajlított székgyártás, a halina szövés, — a

*) Megjegyezzük, hogy itt csak azon iparnemekre vonatkozó megállapodásokat tettük fel, melyeknek nállank is nagyobb számú művelői vannak s tekintetbe vehető terjedelemben üzik mesterségüket.

TÁRCZA.

A nagyenyedi református templom

belsejének átalakítása 1794. s az ezt követő években

és a templom története az átalakítás befejeztéig.

(Folytatás.)

A vagyoniügyi állapotára való tekintettel mondta ki egy folyó 1887. évi július 10-én helyt a templomban megtartott egyházi képviselői közgyűlés, hogy bár sajátállattal teszi, de a templom külső részének nagyobb mérvű kijavítását még pár évig elhalasztja, de a belrészben levő hiányokat helyre hozza, a templomot kifesteti még a nyár folytán.

Megerősített továbbá a torony fedelét, kiigazította a torony belsejét, mely munkákat ismét közel 2000 forintot fognak igénybe venni.

Miután ezen góth styblen épült, nagy terjedelmű, építészeti műbecsével és történelmi emlékekkel bíró, 400 esztendőnél idősebb templom restaurálásának kérdése napi rendre került, időszerűnek tartom elmondani a szóban forgó templom azon nagy mérvű, sok gonddal és nagy erőfeszítéssel járó átalakításának történetét, mely átalakítási munkákat 1794-ben vette kezdetét és csak az ezt követő pár évben ért véget.

Megelőzőleg előadom a templom történetét keletkezésétől az átalakítás befejeztéig.

Nem csekély feladatra vállalkozom, miután az enyedi ref. egyháznak az 1849 előtti időkről szóló levéltára —

mondhatni nincs. Ez okon történelmi vázlatom is rövid és hiányos fog lenni.

* * *

Melyik évben épült az enyedi várban fennálló nagy templom?

E kérdésre határozott feleletet adni nem tudok. Az építés idejét illetőleg biztos felvilágosítást adó okmány az enyedi két prot. egyház levéltárában nincs s tudtom szerint nem is volt s minden utánjárásom dacára sem sikerült ilyent találnom.

(Jegyz. 1. Az erdélyi ref. status levéltára a templom építése idejéről nem tud semmit. Az enyedi ref. egyház levéltára 1849-ben legnagyobb részben elpusztult, de az 1846-47-ben készült irományjegyzék megmaradt. Ezen jegyzék sem szól arról, hogy a levéltárban lett volna 1846-47-ben a templom építése idejéről szóló okmány. Nincs ilyen sem az enyedi lutheránus egyházközség, sem az erdélyi lutheránus egyházkerület központi levéltárában. Néhai dr. Donogányi Jakab Nagyenyed városának, Alsó-fahérmegyének és a Bethlen-főiskolának nagy elismerésben és közbecsülésben állott volt főorvosa, ki az igazat szokta mondani, határozottan szokott nyilatkozni s a történelmi dolgok iránt érdeklődött, előttem egy alkalommal ugy nyilatkozott, hogy ő a gyulafehérvári káptalan levéltárában saját szemével látott hiteles adatot, mely szerint az enyedi várbeli nagy templom építése 1480-ban nyert befejezést.)

Annyi bizonyos, hogy a reformáció előtt épült. Az egész épület belseje a mellett bizonyít, hogy a templom rom. kath. szertartás szerinti isteni tiszteletre építettet.

Sanctuariuma és sekrestyéje eredeti állapotában ma is meg van. Az oltár a templom keleti részének kisebb és törpebb hajójában volt elhelyezve. — Ezzel szemben két főbejárat vezetett a templomba a torony dél és északkeleti oldala mellett. A bejáratok tehát szemben voltak az oltár helyével, mint a rom. kath. templomoknál rendezen lenni szokott.

Építészeti stýlje határozottan góth. Eredetileg három hajóú, tágas, nagy épület.

Luther és Kálvin tana magának Erdélyben nagy erővel és gyorsan tért hódítván. Enyed lakossága is elején mindjárt a prot. hitre tért át, és pedig, mint azon korban tulnyomóan szász nemzetiségű polgárok által lakott város, az erdélyi többi szászvárosok példája után indulva, a Luther nézetéhez csatlakozott. Ennek következtében a reformáció tanának Erdélyben terjedésnek indulásával a templom luth. templommá lett s kizárólag az is maradt a reformáció századának végéig 1597-ig.

(Jegyz. 2. Az 1846-beli irományjegyzék tanúsítása szerint 1846-ban még megvolt az egyház levéltárában eredetiben egy okmány B á t h o r i Z s t m o n d e r d é l y i f e j d e l e m , J ó z s i k a I s t v á n k a n c e z l l á r é s B a l l a f i J á n o s s e c r e t a r i u s á l t a l á l í r v a , m e l y k e l t 1595-ben s mely által az akkori fejedelem az enyedi m a g y a r o k n a k . (kálvinisták) miután ott ilyenek is vannak, saját kérelmükre megengedti, hogy épen ugy, mint a luth. atyafiak külön papot tarthassanak, azt szabadon választhassák s minden papi jövedelmeket saját, szabadon választott papjuknak adjanak. Ezen minden kétséget kizárólag tételzett okmány tanúsítása szerint az enyedi ref. egyház 1595-ben alakult. Ezzel ellenkezőleg B o d P é t e r „Smirnai Szent Polikarpus, vagy az „Kr-

vidékünkön nagyon elhanyagolt takácsipar valóban szép lendületet vett; de pl. a cipész, az asztalos, azután is jelentékeny versenyt képezett s csak ezután lehet teljes reményünk ahhoz, hogy az iparágak főleg az intézetek szükségletének fedezésére, legfeljebb félgymnáziumok készítésére lesz fordítva.

Mi azt ohajtjuk, hogy a fennebb jelzett megállapodások utmutatása szerint legyen megoldva a fegyenczipar kérdése véglegesen, — épen ezért hisszük, hogy Nagyenyed város képviselő testületének e tárgyban teendő felterjesztése, habár főleg csak a helybeli fegyintézetre vonatkozik, — általában is megfelelő intézkedések kezdeményezésére fog vezetni.

Az 1886—87. iskolai évet bezáró beszéd.

— Tartotta jun. 25-én **Makkai Domokos** rektor-professor. —
(Folytatás és vége.)

A komoly tudományokban s a kedélyt képző tárgyakban elért sikert itt nem részletezem. Az állami statisztika számára mi is szolgáltatunk adatokat, most megelégszünk azzal, hogy igyekeztünk tökélyesülni és nem maradtunk hátra: kivált abban, a mi lélek és élet!

A mi tanítóképző intézetünkről magának az egyházkerületnek sincs valami jó véleménye. Ennek az intézetnek küzdenie kellett egyfelől a gazdagon berendezett s azért tökélyesnek híreztelt állami intézetekkel, másfelől azon előítélettel, mely az akademiák és gimnáziumok mellett silány anyagnak nézi a tanítóképző intézeteket. Pedig eddig is több derék ember került ki ez intézetből, mint a mennyi elismerésben részesültek növendékei az állam, az egyház és a társadalom részéről. Tapasztalatból tudom, hogy intézetünk növendékei közül sokan nagyobb tanítói képességgel, több emberismerettel s egészségesebb életnézettel lépnek pályájukra, mint az elhiresztelt „módszeres” intézetek növendékei. Ez évben pedig tanulmányokban, gyakorlati tanításban, énekekben, zenében és önképzésben annyi jelét adták igyekezetük és képességüknek, hogy e helyről dicsérettel kell megemlékezni róluk. Különösen a zongorajátékban tüntették ki magukat.

Meg kell a theol. akadémia növendékeiről is emlékezni mert az akadémia képezi koronáját főiskolánknak. Amit mondani fogok: részint tapasztalásból, részint illetékes helyről jött közlés után mondom.

A theol. akadémia ifjúsága egyházkerületünkben vezéri szerepre van hivatva, s erre kitaró, komoly munkával kell előkészülnie. A társadalmi élet nagy erőfeszítést kíván minden egyéntől, hogy hivatását méltón betölthesse. Ugy tetszik nekem, hogy a theol. akad. ifjúsága számának és képességének megfelelő erőt nem fejtett ki ez évben. P. o. a mit nálunk sem a gimnáziumi, sem az akad. tanítás nem adhat meg: azt önmunkássággal kell megszerezni. Érttem valamely idegen élőnyelvnek alapos megtanulását. Nekünk első sorban a németre van szükségünk. A németnyelv tudása nélkül a leggazdagabb theol. irodalom rejtett kincs marad előttünk. A német theol. irodalom nagysága és szépsége annyira el van ismerve, hogy nincs nemzet, melynek tudásai ennek beható megismerése végett a németnyelv megtanulására a legnagyobb súlyt ne fektetnék. Az angol és franczia nyelvek tudása szintén becses irodalmi képzettség birtokába juttatnak. Nem tapasztaltam ez évben komolyabb igyekezetet egyik

előnyelv tanulásában is. Németül mindenkinek tudnia kell, de még igen sokan rá vannak utalva arra, hogy ezen nyelvből ismereteiket is gyarapítsák. Összesen hárrom theol. tanuló hallgatta az angol nyelvet, míg a sok idegen nyelv tanulásával elfoglalt gimnáziumi növendékek közül 16-an tanulták a francziát: a theol. akadémia tagjai közül egynek sem jutott erre ideje.

A conventi tantver szerint mindenik theol. akadémián gondoskodni kell valamely idegen élőnyelv tanításáról. Tanerőkről gondoskodtunk, csak igénybe kell venni. Nem elleneztük az ifjúság szórakoztató időtöltéseit, de nekem tapasztalnom kellett ez évben, hogy a theol. tanulók nagy száma nem a munka fáradságait kipihienni, hanem a komolyabb, önműködő munkára keresték fel a mulatságokat.

Ha önképző kör működését sikeres volt: ezt buzgó és böles tanárai vezetésének, ösztönzésének lehet köszönni. De már a pályakérdések egy része, mely az ők képességek és munkaszeretetre várt, — megfajtatlan maradt. Bizonyára sok munkás tagja van theol. akadémiánknak, akiket munka szeretet és nemes ambíció vezet pályájukon, de a nagyobb szám csökönysége azt eredményezte, hogy a múlt iskolai év felemelő szép sikere az idén nem nyilvánult.

Ime! megmondám keményen az igazat; kihirdetem a szigorú ítéletet. Mind e hely, a honnan szólok, mind ez intézet, melynek nevében felemeltem szavamat: szigorú igazmondást követelnek tőlünk, még akkor is, ha egy nemzedék érzi is meg annak súlyát.

Meg vagyok győződve, hogy ti magatok szeretett ifjúság! kegyeltesebb érzést állítottok szívetekben a nevelő anya iránt s lelketek nemesebb része magasabban szárnyal annál, hogy meg ne botránkozzatok azon, ha az igazság templomából hallanátok az igazság elleplezését, vagy megtagadását.

De hallhattatok, hogy kellemes igazságokat is mondtam s még lesz alkalmam mondani. Azon derék, munkás, hivatásukat felfogó tanulók neveit fogom felolvasni, akik igaz uton haladva: megnyerték a pályabért. Abban sikeresen versenyeztünk az állammal, hogy pályák és ösztönzőjakkal mozdítsuk elé a tanügyet.

A kik igazok és hűk voltak: azok szívök örömevel s a mi áldásunkkal térjenek pihenni az édes otthonba. A kik megtévedtek, azok az emberi s főképp az ifjú lélekből soha ki nem haló nemesebb érzés felülkerekedésével térjenek az igaz útra s szeressék meg maguknak azt az igazi örömet, a mit a megtérés érzete nyújt.

Isten áldása s a mi osztatlan rokonszenvedésünk kíséreljen mindnyájatokat utatokon!

A magyar közönséghez.

Három magyar város lett porrá, romokká, Eperjes, Nagy-Károly, Torockó. Templomok, iskolák, középületek elhamvadtak. Isten háza, muzsák háza és a szegény ember háza mind egyenlő rom lett.

Istén próbára akarta tenni a magyar nemzetet. Tud-e önmagán segíteni a vesztélyben.

A Király és a Nemzetgyűlés magas példákban megadták a választ. Irodalom és Művészet követte példáikat. Felhívásunkra a magyar irodalom és művészet képviselői oly Emlékalbumot alkottak össze, mely szellemi tartalomra, érdekességre nézve ép úgy, mint művészi rajzok tekintetében kiváló becstűnek mondható. A ki ezt

megszerzi, a Hazának és Emberiségnek hoz áldozatot s ugyanakkor saját hazának szerez vele emlékül eltendő dísz. Részt vett a mű létrehozásában a magyar közélet, irodalom és művészet számos jelese, közöttük annyi fényes név. Bizonyítsa be Hazánk közönsége, hogy a legfényesebb név magáé a Magyar nemzeté, midőn részvétele teljes joggal hivatkozik a részvétel nemtője.

A „Segítség” külső kiállítása gondossággal és díszben meg fog felelni a belsőnek, s örömmel jelenthetjük, hogy e szép célra az Irodalom és Művészetek kívül a Magyar Ipar is meghozza áldozatát; jelesen több hazai papírgyártól, s más nagyiparosainktól hazafiai áldozatról tanuskodó ajánlatok érkeztek a „Segítség” irodájába, a melyek mindenike elő fogja mozdítani a célt, hogy ez emlékalbum jelentékeny összeggel járuljon elhamvadott magyar városaink újra építéséhez.

A díszes emlékalbum ekkép sokkal nagyobb terjedelmet nyert, mint eleinte tervezve volt. A „Segítség” emlékalbum négyféle kiadásban fog megjelenni, u. m.: egy forintos, három forintos, tíz forintos és száz forintos kiadásban, melyeknek már eljese — a legolcsóbb — az egy forintos is csinosan lesz kiállítva, s díszes borítékban 40 nagy oldalra terjedő s mintegy 70 képpel illusztrált tartalmával árához képest annyit fog nyújtani, hogy hasonlító díszes illusztrált füzetet a külföldi nagy irodalmakban is csak két-három ekkora áron lehetne megszerezni.

A drágább példányok fokozott díszszel lesznek kiállítva és külön művészi mellékletekkel ellátva. Jelesen a három forintos példányok részben színes alapnyomatú képekkel káron vastagságu papíron, a tíz forintosok olifant-nagyságban pergament borítékkal fognak megjelenni. A száz forintos példányok az előfizetők nevével ellátva, rendkívül díszes alakban lesznek kiállítva, szintén olifant-alakban, merített káron papíron, selyemborítékba kötve pergamentburokkal, hasonlóan Ipolyi Arnold „A magyar korona” című műveinek a király és a pápa részére készített külön példányaihoz.

A „Segítség” emlékalbumra, miután annak kivált drágább példányai csak az előfizetők számára aranyban fognak nyomtatni, előfizetés nyitattik lapunk szerkesztésére és kiadóhivatalnál; kérjük lapunk t. előfizetőinek pártolását.

A szerkesztőség.

TANÜGY.

A budapesti állami közép-ipartanodában a beiratások szeptember hó első napjától 10-ig tartanak.

Az intézetben jelenleg 6 különböző szakasport u. m. az építészeti, gépészeti, két vegyészeti, fém-vasipari és faipari szakasport van életbe léptetve.

Rendes tanuló felvételtnek: a) azok, kik az iparos tanulók számára szervezett iskola 3 évi tanfolyamát bevégezték s legalább is jó osztályzatu bizonyítványuk van, b) azok, a kik a polgári iskola, gimnázium, vagy reáliskola 4 alsó osztályából jó osztályzatu bizonyítványt nyertek; c) iparossegédek és mindazok, a kik az a.) vagy a b.) pontban kívánt készütségek felvételi vizsgálat után bizonyítják.

Általában megkivántatik, hogy a belépni kívánó növendék az általa választott szakasportbeli iparágban már előre gyakorlatot szerzett s legalább is a két havi nyári szünidő alatt a gyakorlatban foglalkozott legyen.

déli református Püspökök Historiája” című munkájában azt írja, hogy Toronnyai Máté gyalui pap 1585-ben erdélyi ref. püspökké választatván „Gyaluból elvitetett az enyedi egyházban való papságra”. Látni való, hogy az általam említett okmány és a nagyhirű Bod Péter elbeszélése között, az évszámot illetőleg, eltérés van. — Az okmány azt mondja, hogy az enyediknek 1595-ben engedtetett meg kálvinista papot választatni, míg Bod P. szerint Toronnyai Miklós már 1585-ben enyedi pappá lett. Az eltérés nézetem szerint két módon kimagyarázható, úgy t. i. hogy az enyedi kálvinisták a fejedelem consensualisának előleges kinyerése előtt választottak papot maguknak 1585-ben Toronnyai Máté püspök személyében, mi ellen az enyedi szászok, vagyis lutheranosok protestáltak s a vitás kérdés sok huza-vona után, a fejedelem közbejöttével nyert végleges elintéztést tíz évvel később, 1595-ben. Lehetséges az is, hogy midőn Bod Toronnyaira vonatkozólag így szól: „Még ifjú korában, a gyalui ekklesiában való papságában 1585-ik esztendőben választatott püspökségre és ugyanonnan elvitetett az Enyedi Ekklesiában való Papságra” az 1585. évszámot csak a püspökké-választásra érti s Toronnyai aztán később, talán épen tíz év múlva 1595-ben Gyaluból elvitetett a nagyenyedi egyházban való papságra.)

Az enyedi ref. egyházat illetőleg ebből három dolog világosan látható, 1-ször az, hogy a nagy templom 1595-ig kizárólag a luth. templom volt, mert ez ideig az enyedi kálvinisták maguknak még papot sem választottak s kétségben kívül templomuk sem volt; 2-szor az, hogy az önálló egyházzá 1595-ben szervezkedett enyedi

kálvinisták ügyesek és áldozatkészek voltak, mert, hogy a lutheranus testvéreikkel felvett kétségen kívül élénk és elkeseredett küzdelmet sikeresebben folytathassák, habár áldozattal is, magát az erdélyi akkori ref. püspököt nyerték meg papjukul; végül az, hogy a külön, önálló egyházközösség szervezkedett nagyenyedi ref. egyháznak legelső papja Toronnyai Máté püspök volt, kit Temesvári Máténak is neveztek. Elhalt Rettegen, 1599-ben, mint Mihály vajda vad hordái elől menekülő, bujdosó.

Történelmi nevezetességre emelkedett 1564-ben az által, hogy János Zsigmond magyar király — Dávid Ferencz erdélyi luth. superintendens kérésére, ez évben, Nagyenyedre hiva össze az erdélyi protestánsok világi és egyházi főembereit zsinatra, hogy még egyszer és utóljára tegyenek kísérletet Luthernek és Kálvinnak az urvacsorára vonatkozó eltérő nézeteiknek összeegyeztetésére

Ezen igen nevezetes országos zsinat a várbeli nagy templomban tartott meg 1564. április 9. és következő napjain. — Részt vettek azon Erdély világi nagyjai, kiváltságos theológusai, papjai igen nagy számmal. Jelen volt Alézius Dénes ref. püspök és Dávid Ferencz luth. superintendens. A személyes megjelenésben akadályozva levő királyt Blandrata György dr. képviselte.

Az eltérő nézetek kiegyenlítése nem sikerülvén, a Kálvin nézetét követők ugyanakkor külön zsinatot tartottak s kimondták a külön egyházzá szervezkedés szükségességét erdélyre nézve.

A püspöki állásáról a gyűlés folyama alatt lemondott Alézius Dénes helyett, erdélyi ref. püspökké megválasztá-

ják szintén a zsinat folyama alatt a lutheranusból kálvinistává lett Dávid Ferencz még csak imént lutheranus superintendens.

Az enyedi országos zsinat után 1597-ig, a templomot illetőleg semmi felemelésre méltó dolog nincs feljegyezve. 1597-ben — főleg az alsófehérmegyei birtokos magyar nemesség támogatása mellett, Enyeden a magyarok a t. vagy is kálvinistákat már annyira erőseknek találjuk: hogy ezen évben a templomot illetőleg már tulajdon jogi követeléssel lépnek fel luth. testvéreinkkel szemben.

Az élénk civódásnak vége az lett, hogy a perlekedő felek ugyanezen évben egymással egyezsége léptek, mely szerint a *templomhoz való egyenlő joga mind két félnek elismertetik, abban felváltva szabadon és minden háborítás nélkül, tarthassanak isteni tiszteletet.**)

E szerint az enyedi kálvinisták a várbeli templomba a felerészbeni tulajdon jog alapján legelsőbban 1597. léptek be. Ezen jogot több fel sem adták, sőt később megszerezték maguknak a tulajdon jog másik felerészét is s luth. testvéreiket a templomból teljesen s a jelen viszonyokból vonva következtetést a jövőre, úgy látszik, minden időre kiszorították.

Ezen egyezés után pár évvel Erdélyre rendkívül nehéz megpróbáltatások hosszú sora következett.

Jött a Mihály vajda és Básta kora.

(Folytatás következik.)

*) Lásd 1846. évi irományjegyzék 163-ik lap.

Ezen igazolando nyitványt a tóság által Rendl. pari és faipar nek is, a k ték ugyan a gyakorlat maradnak a tárgyakat h dolgoznak. A bel kitünő előm séget nyeri Bövel Sándor-tér

— A pot fog sze Bánfi házi előkészülete király is K. nozni. Neki augusztus 2 sunkban s viselve lesz — K. Henrik hápa szolgálaton

— H. Jozsvárt f. Jancsó Józ Fogadják — A

és természet gyümiszte hagyta. Ha tetik le, kik képes bizal zának fog gyének határ

— A nyiség tekin általában es az időjárás rászágtól elt után epedne

— A eji a gazdá gyon silány velei. Folyó kerekedett, vörös színű felhők azoni megrágotat friesebb légy — eredmény 1 óraker

— A julius hó 2. dez a követ zongorán 4 Angyalka. 2 kíséret mell ifj. Abrányi gyar műdal

5. „Népdal Werner buc töl; énekl: renade” (T József (heg este fél 8 ó

— A 31-ére máso dekes műso kedvvel és lességeiket, vezet holt mozgalmasa

— Cl. Koch Antal meretlen ka főiskolának rencsés kuta s szomszédó tameszében zöleg indoko melyeket Erd valamint ál zette, Herepe neve után ne várunk buzg szor kölcsönö lényeknek. n

— Ag midőn köte

Ezen gyakorlat a munkaadó hiteles bizonyítványával igazolandó s érdekében ál a tanulónak, hogy ezen bizonyítványt az első fokú iparhatóság vagy közigazgatási hatóság által láttamoztassa.

Rendkívüli tanulók gyanánt a vegyészeti, fém-vasipari és faipari szakosztályba felvételtnek oly fiatalabb egyének is, a kik a középiskolák négy osztályát nem végezték ugyan el, de már legalább két év óta foglalkoznak a gyakorlatban. Ezen rendkívüli tanulók csak két évig maradnak az intézetben s ezen idő alatt főképen a szak tárgyakat hallgatják, a műhelyekben és a laboratóriumban dolgoznak.

A beiratási díj 2 frt, a tandíj fél évenként 5 forint; kitűnő előmenetelű tanulók egész vagy fél tandíjmentességet nyerhetnek.

Bővebb felvilágosításért az igazgatóságához (VIII. Sándor-tér 4. szám) lehet fordulni.

VEGYES HIREK.

A király a nagy hadgyakorlatok után két napot fog szeptember 23 és 24-én k. olozsvárt időzni, hola Bánfi házban lesz elszállásolva. Fényes fogadására az előkészületek nagyban folynak. — Hir szerint a román király is Kolozsvárt fogja. Ő Felsőge látogatását viszonzni. Nekünk is kijut a mozgalmas napokból, mivel augusztus 22-dikén kezdve több ezer katona lesz városunkban s a szomszéd helyiségekben elszállásolva. Képviselet lesz mind a három fejezetem.

Kinevezés. A király ő felsége Gróf Busseul Henrik háportoni birtokost a m. kir. honvédelvességhez szolgálaton kívüli viszonyban főhadnagygyá nevezte ki.

Hymen. Dr. Winkler Albert városi főorvos. Kolozsvárt f. hó 17-én eljegyezte Jancsó Gizella k. a. néhai Jancsó József Bethlen főiskolai tanár kedves szép leányát. Fogadják szerencsekívánatainkat.

Az alsófehérmegyei történelmi, régészeti és természettudományi társulat alapszabályait a belügyminiszter f. jul. hó 14-én kelt intézkedésével jóváhagyta. Ha az egylet vezetése oly egyének kezeibe téteik le, kiknek társadalmi állása és képzettsége egyiránt képes bizalmat kelteni s az egylet bizonyára szép virágzásnak fog indulni s működésének gazdag tért talál megének határai között.

Az aratás javában foly. Az eredmény mennyiség tekintetében helyenként a lehető legsilányabb s általában csak közepesnek mondható. A minőség elég jó, az időjárás kedvező a betakarításra, de a hőségétől s szárazságtól eltilkadt egyéb termények egy kis üditő erő után epednek.

A roppant hőség mindenfelé aggodalomba ejti a gazdákat. A mező el van aszva, a kukorica nagyon silányul néz ki, a legtöbb határon fonnynak levelei. Folyó hó 19-én este 7 órakor borzasztó szélrohám kerekedett, — mely egy szemtanu állítása szerint narancs vörös színű porfellegetek hajtott az országúton. A sötét felhők azonban alig pár csepp esőt adtak, — a viharok megrángatott fákrol lehellő gyümölcsökön kívül egy kissé frissebb légváltozás lett, — a várva-várt zápor helyett — eredménye. E vihar országos volt. Budapesten délután 1 órakor kezdődött s 2 emberélet is áldozatul esett.

A nagyenyedi műkedvelő társulat 1887. július hó 24-én a városi ház nagytermében körestélyt rendez a következő műsorról: 1. „Egmond“ Beethoventől; zongorán 4 kére előadják: Vince Dánielné és Barabás Angyalka. 2. „Magyar népdalok“ Varga Józseftől, zenekíséret mellett énekl: Szöllösi Ida. 3. „Bákirányó“, írta ifj. Abrányi Kornél; szavalja: Emmánuel Ida. 4. „Magyar műdal“ Farkas Ödöntől; énekl: Barabás Angyalka. 5. „Népdalok“, czimbalmos játéka: Jenei Lajos. 6. „Ifjú Werner bucsudala“ a „Säckingeni trombitás“-ból, Nessler-től; énekl: Szegedi Gyula a m. kir. opera tagja. 7. „Serenade“ (Trio), előadják dr. Nagy Albert (fuvola), Grün József (hegedű), Barabás Angyalka (zongorán). Kezdeté este fél 8 órakor. Beléptijegy ára 30 krajczár.

A nagyenyedi műkedvelő társulat július hó 31-ére második körestélyt szervez, igen változatos s érdekes műsorról. Társulatunk ugy férfi, mint női tagjai kedvvel és szorgalommal teljesítik önként elvállalt köteleességeiket, s így kilátás van rá, hogy az ideai ugynevezett holt idejű nevét meghazudtolva, egyike lesz a legmozgalmasabb s mulatságosabbknak.

Clypeaster Herepeyi nov. sp. nevet nyert Koch Antal kolozsvári egyetemi tanártól, azon eddig ismeretlen kagyló faj, melyet Herepei Károly nagyenyedi főiskolának régészettel és őslénytanal foglalkozó, s szerencsés kutatásairól országszerte ismeretes buzgó tanára a szomszédos Felső-Orbán, a Panen Bobi nevű árok lajtámeszében felfedezett. Koch ezen elnevezést következő indokolja: „ezen új fajt, érdemeinek elismerésül, melyeket Erdély kövületeinek gyűjtése és ismertetése, valamint általában a hazai geologia mívelése körül szerette, Herepei Károly, nagyenyedi ref. coll. tanár urnak neve után neveztem el“. Kívánjuk, hogy fáradságtalan buvárunk buzgó kutatásainak eredménye képen, még sokszor kölcsönözze nevét ilyen elzüllött s hirtelenséggel őslényeknek, melyek millióddal számolják éveiket.

Agyonfítés. Popa Szimion tövisi határpásztort, midőn köteleességében eljárva kárt tevő marhákat akart

bahajtani, két pásztor fiu megtámadta, a földre teperte s fejét több helyt behasította, annyira, hogy a szerencsétlen csakhamar belehalt. Igen szelíd, becsületes embernek mondják. A tettesek be vannak fogva.

A verespataki és balázsfalvi járáskor orvosi állomásaira a pályázat kitűzetett, utóbbira ahatáridő aut guszton közepén jár le. Mindkét állomás igen fontos s javadalom 400 frt fizetés és 150 frt uti átalány.

Folyó hó 10-én a preszákai erdőben egy kellemes nyári multság volt, — jelen voltak a torozckai tűzkárosultokról is megemlékezve, azok számára 6 forintot tettek össze, mely csekély összeget, tisztelettel küldöm a t. szerkesztő urnak, azon kéréssem mellet, hogy méltóztasson azt rendelkezése helyére szolgáltatni. — Versegyháza, 1887. július 21. Dobolyi Zsigmond. — (Beszolgáltatott elküldés végett a t. alispáni hivatalhoz. Szerk.)

Kitűntetett pótkávé. Az országos iparegyesület ez évi közgyűlésén Szalády Antal fővárosi pótkávégyárost, a „Hungária“ gyógykávé és a „Szalády-pótkávé“ feltalálóját és készítőjét új iparág meghonosításáért és versenyképességéért egyesületi díszéremmel tüntette ki. Habár a Hungaria gyógykávé már az 1885. évi orsz. kiállításon kiállítási nagy érmet nyert, ez újabb kitüntetés anynyiban kiváló fontosságú, mert az iparegyesület rendszerint évek hosszú során át eredménnyel működött kiváló iparosok érdemeit szokta ezzel méltányolni, míg Szalády alig pár év előtt meghonosított új iparezikkével a pótkávéval már isoly eredményeket ért el, hogy az igazgatóság indíttatva érezte magát a fiatal, törekvő vállalatnak a kitüntetését egyhangulag odaítélni. Másrészt közzgazdasági szempontból is figyelmet érdemel a kitüntetés, különösen az oly fennhéjázó magyarellenes cseh mozgalommal szemben, mert ezzel hivatalosan elismertett egy oly magyar iparezikk versenyképessége, a melyért hazánkól évenként két milliónál több vándorol ki külföldre Német, Porosz- és Csehországba Franck-, Hausvald-, Manilla Velim s egyéb elnevezésű pótkávékért nemzeti vagyonosodásunk óriás kárára. Intő példa ez minden magyarnak, a kinek hazája boldogsága és felvirágozása szíven fekszik, hogy szakítson eddigi előítéletes szokásával, ne vegyen semmiféle cseh vagy külföldi árut, mint nem veszi a cseh a miénket, hanem vegyen kizárólag hazait, ne vegyen Franck vagy másféle külföldi pótkávé, hanem vegyen magyar Szalády pótkávé, mely jósága kiállja velők a versenyt, sőt jobb s e mellet cseppet sem drágább azoknál. Szalády emillett kéréjáról bárkinek küld próbacsomagot ingyen és bérmentve, ha hozzá (Andrássy ut 86. sz.) ez iránt levélben vagy levelező lapon fordul.

Szerk. Uzenet. „Marosmentinek. Nem nagy kedvet érezünk oly historia közlésére, melynek egy része komédia lesz. Küldje Ön be azonban kéziratát, ha családunk felterevésünkben, — közreadjuk, előlegesen is készen tartva a szerkesztőség ozeruzáját. De, ha főokban is maradna, — talán jó lesz adatnak későbbre „egy kor történetéhez“.

CSARNOK.

Barátomnak.

— Örült gondolatok. —

... Lemondani.

Tanuld meg ezt s ugy élsz valóban, a mint szokás.

Szokás — mondám — hiszen az élet: a megszokás.

Le kell mondani sokról, nagyon sokról.

Ki kell ölni a vágyak nagy részét a kebelből, el kell folytani az idealizmust, a melyet pedig büszkén szeretünk magunkénak mondani.

Egyetlen tétre kell szoritkozni s csupán csak annak élni, mint a gép.

A világ egy hirdeti, hogy: „teljesítsd a köteleességeidet!“

Az ezernyi erőt, amit magadbanérsz, a hó lángolást mindenért, a mi szép, nemes, — el kell fojtanod, meg kell ölnöd: s csak egyért, csak egynek kell élned: a mire a gondviselés kiszemelt.

Oh böles gondviselés, miért adtál hát belénk annyi érzelmet, vágyat?

Azért, hogy csalódnunk kelljen?! . . .

Azért, hogy érezzük nyomorult voltunkat; hogy sokszor boldogabbnak tartuk az állatot, a mely nem gondolkozik?! . . .

És mégis le kell mondani, hogy boldoguljunk az életben.

Le kell mondanunk a gondolkozásról. Munkálni és dolgozni kell, mint az igás baromnak.

Hogy ki miként méltányolja: rá ne ügyelj!

A világ igazságtalan.

Hiszen a „világot“ azok alkotják, a kik benne élvén, bármiként, de boldogulnak. A boldoguláshoz pedig okvetlen szükséges a „köteleességek gépszerrű teljesítése“.

Hogyan kívánod hát, hogy azok a gépek, a kiknek gondolkoznok nem szabad. — méltányolják a te művedet?! . . .

Méltányosságot ne várj e gép-világban!

Mondj le!

Mondj le idealizmusodról.

En már nem mondhatok le, meg kell örülnöm! . . .

A pillanat közel van.

Legalább tanácsokat hagyok, hogy miként kelljen élni.

Le kell mondani!

Tanuljátok meg ezt s boldoguljatok.

De nem, ne tanuljátok.

Bele kell növelődnetek.

Az anyai tejjel kell felszívni ezt.

Meg kell rögződnie a lélekben a lemondásnak. Visz-

sza kell térni az eredeti állati-állapothoz, hogy ne ismer-

jen senki kielégítetlen vágyakat.

Barommá, géppé kell aljasulnia a földi istennek!

Lemondani.

Le kell mondani a z i d e a l i z m u s r ó l !

Le —, az i g a z s á g i d e a j á r ó l !

Miért is tápláld azt magadban? . . .

Hogy lásd, miként csapják arczul azok, a kik hirdetik?!

Ne légyen meg benned az erkölcs ideája!

Miért is?

Hogy lásd, miként szegik meg azok, a kik a szó-

székből hirdetik.

És a költészet?!

Neveltség, félre vele! Azoké legkevésbé, a kik mes-

tereinek vallják magokat.

És a bölcsesség?!

Azok a nem bölcsök, a kik tanítják.

Szeretetről épen ne is tudj!

Azok nem szeretnek, a kik „szeretnek“.

Mondj le az idealizmusról: boldogulsz!

A te cselőd pedig a boldogulsz!

Légy gép, alázd meg magad!

En lemondani nem tudok.

En érzek, én gondolkozom.

En boldogulni nem tudok soha . . .

Damó István.

KÖZGAZDASÁG.

Az aratás ideje.

Dr. Hugó Wernernek „Die Sorten und der Anbau des Getreides“ című munkájából.

Mint ismeretes a levelekben a nyers tápnev szerestül és a növény a virágzásig sokkal nagyobb mennyiségű szerves anyagot mutat, mint mennyire szerveinek kiképzéséhez szüksége van és ezen főlöleges szövetbebe fölhalmozza. Virágzás után most nemcsak ezen fölhalmozott, hanem még a tovább képződő szerves anyagok is a kalászköbe mennek, a termés (mag) kiképzése végett.

Midőn a levelek kezdenek elhalványulni, ezen képzési tevékenysége is véget ér és csak még a szövetekben lévő képzőanyagok, tehát a fehérje anyagok, szénhidrátok és soknak — mennyire ezek még vándorló képesek — átvitele van folyamatban.

A termés (mag) tökéletes érettségének beállása előtt a gyakorlatban különböző érési állapotokat különböztetnek meg; így a termés „tejérett“, ha nedve, tejszerű, „sárga érett“, ha viasz lágú és a termés (mag) a körömfellett meghajlítható, — „tökéletesen érett“, vagy „tulérett“, mihely tökéletesen megkeményedett és a polyvákból lazán áll.

A virágzás és a tökéletes érési időközti időköz a gabonánál szabályszerint 3—4 hét, ekkor az embriój és polyvák tökéletesen kifejtettek, a tartalék anyag a termésben (magban) össze van gyűlve s víz vesztes folytán jelentékeny löppedés állott be, mialtal a szerves összekötetés a polyva és termés (mag) közt megszűnik, ugy hogy utóbbi csak még csupán mechanikailag marad egyideig szilárdan, és végre egy gyenge érintés elegendő, hogy kihulljon; önként értetődik, hogy ezen kihullás először a legnehezebb és legjobban kiégett termésnél (magnál) következik be.

Ha a kieres valamely területen ugyanazon faj összes termése fölött igen egyenlően terjedne ki, ugy a helyes aratási időpont viszonylagosan könnyen lenne megállapítható, azonban nem ez az eset, tehát az előérettség előtt egy közép állapotot kell megállapítani, melynél az aratásnál a jobban kifejtett termések kihullása elkerülve lesz, egyszersmint a kevésbé érettek mennyi- és minőségben a szalmán való utóérés által javíthatók.

Ezen legezészerűbb aratási időpont beállott, mihely az erőteljesebb kalászkok legjobban kifejtett termesei a „sárga érettségi fokot“ elérték és ez tartandó be ép ugy a vetés, mint más czélra kijelölt gabonáknál, mert a sárga érettség beálltával a száraz anyag tömege és vegyi összetétele többé nem változik, hanem a teljes érettségig csak még a főlöleges víz megy el, tehát térime változás és fajsúly nagyobbodás van.

Ehez járul még, hogy a teljesen érett termés minősége is rosszabbodik, különösen száraz, igen meleg időjárás mellett, mialtal a termés s különösen a buza termése változást szenved, mely a liszt nyeresémet nem csekély mérvben befolyásolja. Nedves időjárás mellett a learatást már a sárga érettség előtt kell megajtani, mivel ez esetben a magkihullás és a minőség megromlása általi veszteség kisebb lesz.

A fennmondottak igazsága több vizsgálat által kétségen kívül helyezettik és itt, erre bizonyosággal a főbb vizsgálatok eredményei feleltek meg.

A helyes aratási időpontra vonatkozó első vizsgálat, 1840-41. M i H a n n a n *) által North-Deighson és Yorksdurban tetetett, melyszerint a buza aratható, mielőtt a magtartalom a friss kenyér konzisztenciáját felvette, miközben a mag finomabb és a liszt jobb lesz.

Ujabb időben N o w a c k *) is úgy találta, hogy a buzánál a jellegző sárga érettség beálltával a magvak táplálása már megszűnt. Közvetlen bizonyosággal felhozza 100 mag szárazanyag súlyát, mely nyom: tejérettségénél a) 2.856 grm. b) 3.581 grm., sárga érettségénél 4.186 grm., teljes érettségénél 4.218 grm.

Ezen vizsgálatnál a sárga és teljes érettség között mindenestre a száraz anyagban van egy kis növekedés, azonban erre Nowacki semmi súlyt nem fektet, mivel ez az anyag, kismérvű egyenlőtlenségéből származik. A teljes érettségtől, a sárga érettségig azonban jelentékeny növekedés van. I s i d o r e P i e r r e *) egy hektár buza száraz anyagát 14 nappal virágzás után és az érési időben meghatározta és következő eredményre jutott.

	A virágzás után 14 nap múlva		Érés időben	
	1862	1864	1862	1864
Szár és levél	4724	4151	3940	3336
Kalászkok magvak.	2195	1745	2986	2541
Összesen	6919	5896	6926	5877

Mint láthatni az első vizsgálat óta az érettségig ezen vizsgálatnál új képződés többé nem volt, — mert mennyit a szalma és levél száraz anyagban veszítettek csaknem annyit nyertek a magvak.

A mi most a learatott gabona utó érését illeti, erre nézve is vannak vizsgálatok.

S i e g e r *) által tett vizsgálat eredménye a tavaszi buza utóérésére vonatkozólag következő volt.

Az aratás ideje: I. Aratás aug. 19-én. Szár és kalász még teljesen zöld; szemek meglehetősen kifejtettek, zöldek, puhák és teljeseleg 100 mag száraz sulya azonnal kifejtve 18.2 grm., később kifejtve 22.4 grm. II. Aratás augusztus 22-én. Szalma fejtül sárgás, kalászkok sárgás zöldek; szemek teljesen kifejtettek, sárgás zöldek, tartalom lágy és teljes, azonnal kifejtve 26.9, később 27. III. Aratás augusztus 25-én, azonnal kifejtve 28.8, később 29.2. IV. Aratás aug. 28-án. Szalma még gyengén zöldes, kalászkok teljesen sárgák, magvak keményedettek, még nem könnyen kihullók, azonnal kifejtve 28, később 29.7. V. Aratás augusztus 31-én, azonnal kifejtve 30, később 30.6. VI. Aratás szeptember 4-én. Szalma még részben kevésbé zöldes; kalász fehér, mag kemény, könnyen kihulló, azonnal kifejtve 30.1, később 30.5. VII. Aratás szeptember 7-én. Az egész növény fehér sárga azonnal kifejtve 30.0, később 29.6. VIII. Aratás szeptember 11-én. Növény teljesen túlérett, kemény, törékeny, mag igen könnyen kihulló, azonnal kifejtve 28.7, később 29.1.

E szerint a későbbben kifejtett, tehát a kalászkokban utóért magvak, melyek a tej és sárga érettség között lettek learatva 6%-al gyarapodtak, míg a tökéletes érettségben aratott, utóért magvak 1%-al, valjón azonban ezen két utóbbi esetben az utóérés gyarapodása betundandó-e kétséges, mindenesetben azonban jelentéktelen.

(Vége következik.)

- *) Farmers Mag XXIV. p. 254—1863.
- *) Untersuch. ü. d. Reisen des Getreides etc. 1870.
- *) Recherches expérium sur le Développement du blé. Paris 1866.
- *) Land w. Versuchsstat. VI. p. 134.

FELELŐS SZERKESZTŐSÉG:

Dr. MAGYARI KAROLY
SZILÁGYI FARKAS TÖRÖK BERTALAN

Kiadó-tulajdonos WOKÁL JÁNOS

3¹/₂ lóerejű
GŐZMOZGONYOK
fa, szén- és szalmatüzelésre
s legszilárdabb szerkezetű, könnyen
szállítható s új szerkezetű
GŐZCSÉPLŐGÉPEK
szeges dobbal, kettős tisztító művel, árpataklyászolóval és osztályozó hengerrel.
Ár 3150 frt és azon felül.
MUNKAKÉPESÉG
10 óra alatt 3000—6000 kéve
JÓTÁLLÁS.

Az 1885-iki
BUDAPESTI ÁLTALÁNOS
ORSZÁGOS KIALLITÁSON
NAGY DISZOKLEVÉL. 11—13

MAGYAR GŐZCSÉPLŐKÉSZLETEK
GROSSMANN és RAUSCHENBACH-tól
BUDAPESTEN.

GROSSMANN és RAUSCHENBACH
ELSŐ MAGYAR GAZDASÁGI GÉPGYÁRA
külső váci ut 7. BUDAPEST külső váci ut 7.

4, 6, 8 lóerejű
GŐZCSÉPLŐKÉSZLETEK
verőfűzős dobbal és vaskerettel,
legújabb, legszilárdabb szerkezet;
EKÉK, VETŐGÉPEK,
ROSTÁK, MALMOK,
MORZSOLÓK,
SZECSKA- ÉS RÉPÁVÁGÓK
és mindennemű más
MEZŐGAZDASÁGI GÉPEK.

Budapestre felránduló vevők kizárólag
és egyenesen gyárunkba (5 percnyire
az osztr. államasuttól) jönni kéretnek.

HIRDETÉSEK.

Sz. 802—1887.

tkvi.

Árverési hirdetmény.

A nagyenyedi királyi járásbíró, mint telekkönyvi hatóság közölni teszi, hogy

TRUCZA NIKADIN végrehajtónak LUPSÁN PETRU A. ANULUJ végrehajtást szenvedő elleni 75 frt tőkekövetelés és járuléki iránti végrehajtási ügyében a nagyenyedi kir. járásbíró hatáskörében levő, a krakkói 189. sz. tkvben A + 1. 2. 4. 5. 8.—15. rendszám alatti fekvőkre az 1018 frtban ezennel megállapított kikiáltási árban elrendelte és hogy a fentebb megjelölt ingatlanok az

1887. évi augusztus 6-ik napján délelőtt 10 órakor

Krakkó község házában megtartandó nyilvános árverésen a megállapított kikiáltási ár alól is eladtni fognak.

Venni szándékozók tartoznak az ingatlanok becsárának 10 %-át végrehajtató kivételével, készpénzben, vagy az 1881. évi LX. t.-cz. 42. §-ában jelzett árfolyammal számított és az 1881. évi november 1-én 3333. szám alatt kelt igazságügyminiszeri rendelet 8. §-ában kijelölt óvadékképes értékpapírban a kiküldött kezéhez letenni, avagy az 1881. évi LX. t.-cz. 70. §-a értelmében a bánatpénznek a bíróságnál előleges elhelyezéséről kiállított szabályszerű elismervényt át-szolgáltatni.

A kir. járásbíró, mint telekkönyvi hatóságtól.
Nagyenyeden, 1887. évi ápril 9.

Szentpáli Károly
kir. aljárásbíró.

Sz. 4552—1886.

tkvi.

Árverési hirdetmény.

A nagyenyedi kir. járásbíró, mint telekkönyvi hatóság közölni teszi, hogy az

ALBINA HITELINTÉZET végrehajtónak KRISZTEA JUON és TÁRSA végrehajtást szenvedő elleni 48 frt 14 kr tőkekövetelés és járuléki iránti végrehajtási ügyében a balászfalvi kir. járásbíró hatáskörében levő, az ohábai 99. sz. tkvben A + 1—4.—6.—8.—10. 14—16.—12. sz. alatti fekvőkre 1222 frtban ezennel megállapított kikiáltási árban elrendelte és hogy a fennebb megjelölt ingatlan az

1887. évi augusztus 6-ik napján d. e. 10 órakor

Ohába község házában megtartandó nyilvános árverésen a megállapított kikiáltási ár alól is eladtni fognak.

Venni szándékozók tartoznak az ingatlanok becsárának 10 %-át, végrehajtató kivételével, készpénzben, vagy az 1881. évi LX. t.-cz. 42. §-ában jelzett árfolyammal számított és az 1881. évi november 1-én 3333. sz. alatt kelt igazságügyminiszeri rendelet 8-ik §-ban kijelölt óvadékképes értékpapírban a kiküldött kezéhez letenni, avagy az 1881. évi LX. t.-cz. 170 §-a értelmében a bíróságnál előleges elhelyezéséről kiállított szabályszerű elismervényt át-szolgáltatni.

A kir. járásbíró, mint tkvvi hatóságtól.
Nagyenyeden, 1886. november 9.

Szentpáli Károly,
kir. aljárásbíró.

Sz. 124—1887.

tkvi.

Árverési hirdetmény.

A nagyenyedi kir. járásbíró, mint telekkönyvi hatóság közölni teszi, hogy

KEREKES JÁNOS végrehajtónak BÓRZA TAGYER végrehajtást szenvedő elleni 130 frt tőkekövetelés és járuléki iránti végrehajtási ügyében a nagyenyedi kir. járásbíró hatáskörében levő, a buzásbocsárdi I. rész 49. számú tkvben A + 1—10. sz. alatti fekvőkre az árverést 366 frt ezennel megállapított kikiáltási árban elrendelte és hogy a fennebb megjelölt ingatlan az

1887. évi augusztus 6-ik napján délelőtt 10 órakor

Buzásbocsárd község házában megtartandó nyilvános árverésen a megállapított kikiáltási ár alól is eladtni fognak.

Venni szándékozók tartoznak az ingatlanok becsárának 10 %-át, végrehajtató kivételével, készpénzben, vagy az 1881. évi LX. t.-cz. 42. §-ában jelzett árfolyammal számított és az 1881. évi november 1-én 3333. szám alatt kelt igazságügyminiszeri rendelet 8. §-ában kijelölt óvadékképes értékpapírban a kiküldött kezéhez letenni, avagy az 1881. évi LX. t.-cz. 170. §-a értelmében a bánatpénznek a bíróságnál előleges elhelyezéséről kiállított szabályszerű elismervényt át-szolgáltatni.

Nagyenyeden, 1887. február hó 18-án.

A kir. járásbíró, mint telekkönyvi hatóságtól.

Szentpáli Károly,
kir. aljárásbíró.

Én, Csillag Anna

185 etm. hosszú óriási Loreley-hajammal, melyet az általam föltalált kendős 14 havi használata után nyertem, mely megakadályozza a hajkihullást, elősegíti a hajnövést és erősíti a hajbort, uraknál elősegít egy teljes erős szakálnövést, rövid ideig való használat után a hajnak, valamint a szakálnak természetes színt és sűrűségét kölcsönöz és megőrzi a korai őszüléstől a legmagasabb korig. Egy köcsög ára 50 kr, 1 frt, 2 frt. Postával küldés napenként a pénz előleges beküldése, vagy postautánvével mellet az egész világba.

CSILLAG és TÁRSA,
BUDAPEST,
király-utca 26.

Andel J.-féle uj felfedezett tengertuli por

pusztít poloskát, bolhát, svábot, molyt, oroszbogárt, legyet, hangyát, pinezbogárt, madármolyt, egyáltalában mindennemű rovar, — majdnem természetfölötti gyorsasággal és biztossággal, — oly formán, hogy a létező rovaroktól még csak nyoma sem marad annak. Valódi minőségben és olcsó áron kapható:

Prága

Andel J.-féle gyógyfűkereskedésben

„a fekete kutyához“ Huss-utca 13.

Nagy-Enyeden 17. WINKLER JÁNOS ur vegyes-kereskedésben. 1—4

Dr. POPP-féle

aromatikus-gyógyászati növényzappan vegyileg elemezve és számos európai orvosi tekintély által a bőrre nézve mint legjobb és legkiválóbb elismertve, 18 év óta hatással lett használva bőrkütiés minden nemek különösen bőrvizsketőség skrophula, kosz, fej- és szakáll korpa, lábfagyás, lábizzadás és fejbőr kütiése ellen. 30 kr drjba. Dr. J. G. Popp urnak Bécs I. kerület, Bognergasse 2.

Miután 6 éven át az orvosok használatlan gyógyították, bőrkütiésemet, az ön növény-zappanához folyamodtam. Nem lehetek önnek az elért sikerért eléggé háladatos.

Közvetlenül önhöz fordulok, mivel a gyógyszerárból többféleképpen küldtek, de azok között én kedves, szép szót barna zappanomra nem ismertem, valószínűleg csak utánzata volt az ön növény-zappanának. A valódit csak közvetlenül öntől remélem kaphatni.

Mellékelt összegért kérek az ön gyógy hatása zappanából küldeni.

Tisztelettel

Vmalie Franz,

Preran (Morvaország.)

Kapható: Nagyenyeden Varró F. gyógy., Kovács J. gyógy., Marosújvárt Ersekújváry S. gyógy., Torockón Veress St. gyógy., Tóvisen Slafovics H. gyógy., Verespatakon Moldován L. gyógy., Abrudbányán Remetel Iggyógy., Gyéresen dr. Tomcsik J. gyógy., Felvinczen Kosa St. gyógy., Tordán Trajanovits G. gyógy., Velits S. gyógy., Wolf és fia G. gyógy., Feketealom Roimer A. gyógy., Balászfalván Schiessl K. gyógy., Zalatnán Nagy K. gyógy., Radnót Seney K. gyógyszerésznél